

Poglavje o *etimologiji* – oblikoslovnem in besedotvornem pregibanju besed – v treh slovenskih slovnica (1715, 1755, 1758)

Kozma Ahačič

Prispevek obravnava poglavje o oblikoslovnem in besedotvornem pregibanju besed (etimologiji) v treh predelavah Bohoričeve slovnice: Hipolitovi iz leta 1715, rokopisni iz leta 1755 in celovški iz leta 1758. Analiza kaže, da pri vseh treh predelavah ne gre za malenkostne popravke, ampak da prinašajo izpuščen in dodani deli v teh slovnica zanimiv vpogled v tedanjo slovničarsko misel. Med dodanimi deli je še posebej opazno Hipolitovo poglavje o nepravilnih glagolih, od drugih sprememb pa poglavje o tvorjenih lastnih imenih v vseh treh slovnica ter nedoslednosti pri prevajanju besedila iz latinščine v nemščino v celovški slovnici iz leta 1758.

The Section on “Etymology” (Inflectional and Derivational Morphology) in Three Slovenian Grammars (1715, 1755, 1758)

This article examines the section on inflectional and derivational morphology (“etymology”) in three reworkings of Adam Bohorič’s grammar: the version by Hippolytus Rudolphowertensis from 1715, the manuscript version from 1755, and the Klagenfurt version from 1758. The analysis shows that the changes in all three reworkings are not only significant, but the omissions and additions in these grammars offer an interesting insight into grammarians’ thought at that time. Among the added parts, especially noticeable is Hippolytus’ section on irregular verbs and, among other changes, the section on derived proper nouns in all three grammars and inconsistencies in translating the text from Latin into German in the Klagenfurt version of 1758.

0 Uvod

Članek kot tretji¹ v vrsti analitičnih predstavitev treh priredb Bohoričeve slovnice iz let 1715, 1755 in 1758 predstavlja poglavje o *etimologiji* – oblikoslovnem in besedotvornem pregibanju besed – v treh slovenskih slovnica. Najprej v Hipolitovi priredbi Bohoričeve slovnice iz leta 1715 (HG 1715): ta se naslanja neposredno na Bohoričevo slovnico, prinaša kar nekaj avtorskih dodatkov, mnoga mesta pa so izpuščena z mislijo na nove uporabnike slovnice. Nato v rokopisni slovnici iz leta 1755 (G 1755), pri kateri gre za močno skrajšan prepis Hipolitove slovnice, ki je prav tako narejen na precej visoki ravni. In nazadnje v celovški slovnici iz leta 1758 (G 1758), ki prinaša mestoma precej nekritičen nemški prevod Hipolitove priredbe.

¹ Gl. tudi Ahačič 2009 in Ahačič 2009a.

Pokazati želimo, da vse tri slovnice prinašajo toliko novosti, da pri obravnavi zgovine slovenskega slovniciarstva nanje ne moremo gledati kot na nepomembne priredbe takrat že stoletje in pol stare Bohoričeve slovnice.²

1 (Pre)ureditev snovi v Hipolitovi izdaji slovnice iz leta 1715 (HG 1715)

1.1 V celotni slovnici je HG 1715 vzpostavil **sistem številčno urejenih poglavij**, ki pri Bohoriču niso do te mere hierarhično razvrščeni – Bohorič namreč po Melanchthonu številči samo razdelke v skladnji. Poglavja je kot že Bohorič razdelil v tri knjige, ki obsegajo pravopis, *etimologijo* ter skladnjo. Ker gre za opazen poseg v besedilo in ker sta tej ureditvi sledila tudi G 1755 in G 1758, jo natančneje predstavljamo v spodnji razpredelnici. V prvem stolpcu je naveden naslov poglavja, s katerim se pri Bohoriču³ začne besedilo, ki ustreza Hipolitovemu besedilu (večkrat vsebuje namreč Hipolitovo poglavje več Bohoričevih), sledi navedba strani, naslov poglavja pri Hipolitu (samo prvi naslov, če so vmes še neoštevilčeni) in navedba strani pri Hipolitu. Knjige (= poglavja) o skladnji v pregled ne zajemamo, saj je tu Hipolit povsem naslonjen na Bohoričevo (= Melanchthonovo) razdelitev poglavij, le da naslove poglavij za razliko od Bohoriča številči ter v zadnje poglavje vključi razdelka o metaplazmu in prozodiji, ki sta pri Bohoriču samostojni poglavji. (Pod-) poglavja, ki pri Hipolitu niso oštevilčena, navajamo v lomljenih oklepajih (⟨ ⟩), naslove, ki pri Bohoriču niso mišljeni kot naslovi poglavij ali grafično niso prikazani kot naslovi, pa navajamo v oglatih oklepajih ([]).

Naslov poglavja pri Bohoriču	Stran v BH 1584	Naslov poglavja pri Hipolitu	Stran v HG 1715
DE ORTHOGRAPHIA	1	LIBER PRIMUS: De Orthographia Latino Slavonica	1
Tabella quarta: Orthographia latinoCarniolana	25	Caput I: De Literis Slavonicae Linguae	1
/		Caput II: De Pronunciatone ex usu Literarum	2
Divisio elementorum	28	Caput III: De Divifione Elementorum	5
De numeris per literas notandis	29	⟨De Numeris per Literas notandis⟩	5
De apicibus quibusdam /.../	30	Caput IV: De apicibus quibusdam	6

² Poglavja o etimologiji iz obravnavanih treh slovníc do sedaj niso doživela natančneje analize – izjema je kratka Toporišičeva analiza G 1758 (Toporišič 2003 [1988]: 331–342). Tudi sicer se o teh treh slovníc ni veliko analitično pisalo – še največ so v zadnjih desetletjih prispevali Anton Slodnjak (1971: 126–128), Martina Orožen (2003: 282–390), Josef Hahn (1971: 140–143) in Jože Toporišič (1984: 161–162; 1987: 324; deloma tudi 1989: 241–242).

³ Da ne bi po nepotrebem izgubljali prostora, posameznih kategorij Bohoričeve slovnice, ki so obširno razloženi v njeni analizi (Ahačič 2007: 117–213), v prispevku podrobneje ne razlagam. Bralec naj za natančnejšo orientacijo uporablja omenjeno delo.

>>>

Sequuntur quaedam obfervationes	32	Caput V: Sequuntur quaedam obfervationes	8
De Combinatione Literarum	10	Caput VI: De Combinatione Literarum	10
DE ETYMOLOGIA De Nomine Accidentia	40	LIBER II: De nomine ejuſque Accidentibus	11
De motione Adiectivorum Comparatio	40 41	Caput I: De motione et Comparatione	
De genere Figura Causa Declinatio	43 44 44 44	Caput II: De genere, Numero, Figura et Causa	15
De articulo	44	Caput III: De Declinatione Articuli	16
[Paradigma Mafculini Generis]	46	Caput VI: De Declinatione Subſtantivorum	20
Exempla	47	⟨Exempla⟩	21
Paradigma generis foeminini	54	Caput V: Paradigma Generis Foeminini	31
Nomina generis Foeminini	55	⟨Nomina Foeminini Generis⟩	33
Paradigma generis Neutri	60	Caput VI: Paradigma Generis Neutri	40
Nomina generis Neutri	61	⟨Nomina Generis Neutri⟩	41
Paradigma nominis adiectivi	63	Caput VII: Paradigma Nominis Adiectivi	
Paradigma comparativi	64	⟨Paradigma Comparativi⟩	48
De ſpecie	67	Caput VIII: De Specie	50
[Ad Denominativa etiam pertinent Numeralia /.../]	69	Caput IX: De Numeralibus	54
Cardinalia	69	⟨Cardinalia⟩	54
Ordinalia	72	⟨Ordinalia⟩	58
Multiplicata numeralia	73	Caput X: De multiplicatis Numeralibus	60
Ponderalia	74	⟨Ponderatio⟩	61
Distributiva	74	⟨Distributiva⟩	61
Adverbialia	75	⟨Adverbialia⟩	61
Temporis	75	⟨Temporis⟩	62
Numeralia in riuſ	76	⟨Numeralia in riuſ⟩	63
Verbalia	76	⟨Verbalia⟩	64
De anomalis	76	Caput XI: De anomalis	64
De compositorum declinatione	78	⟨De compositorum declinatione⟩	66
Pronomen	79	LIBER III: De pronomine	67
[Ego]	79	Caput I: De pronominibus, Ego,	67
[Tu]	79	tu, ille	
[Sui]	80		
[Ille]	80		

>>>

[Quis]	83	Caput II: De relativo, qui, quae, quod	73
[Qui]	85		
[Meus]	86	Caput III: De Pronom. meus, tuus, suus	76
[Tuus]	87		
[Suus]	90		
[Nofter]	90	Caput IV: De Pronom. Nofter, Vefter, Unus	82
[Vefter]	91		
[en]	92		
De verbo	94	LIBER IV: De verbo	87
[Verbo accidunt /.../]	94	Caput I: De Accidentibus Verbi	89
Species	97	Caput II: [De] Speciebus Verbi	90
De formatione temporum in verbis: Canones	98	Caput III: De Formatione Temporum in Verbis: Canones	91
Coniugatio verbi Substantivi, Sum	102	Caput IV: Coniugatio verbi Substantivi, Sum	96
Exemplum primi ordinis verborum /.../	108	Caput V: Exemplum primi Ordinis Verborum /.../	103
Verba primi ordinis	114	Caput VI: Verba Primi ordinis	111
Exemplum verbi passivi primi ordinis	116	Caput VII: Exemplum Verbi Passivi, primi ordinis	114
De verbis imperfonalibus	121	(De verbis impersonalibus)	121
Exemplum secundi ordinis verborum	123	Caput VIII: Exemplum Secundi Ordinis verborum	122
Verba secundi ordinis	128	Caput IX: Verba Secundi Ordinis	129
Exemplum verbi passivi secundi ordinis	135	Caput X: Exemplum Verbi Passivi, secundi ordinis	138
[Verbum Imperfonale /.../]	140	(<i>Verbum Imperfonale /.../</i>)	144
Exemplum tertii ordinis verborum	141	Caput XI: Exemplum tertij ordinis Verborum	146
Verba tertii ordinis	147	Caput: XII: Verba Tertij ordinis	152
De verbis passivis tertii ordinis	152	Caput XIII: Der Verbis Passivis Tertij Ordinis	157
Exemplum verbi imperfonalis	152	(Exemplum Verbi Imperfonalis)	158
De participiis	153	(De participijs)	159
/	/	Caput XIV: De Verbis Anomalis	160
De adverbis	154	LIBER V: De Adverbis, praepositionibus, Conjunctionibus & Interjectionibus Caput I: De Adverbis	162
De praepositionibus	158	Caput II: De Praepositionibus	167
De Praepositionibus /.../ cum Ablativo /.../	162	Caput III: De Praepositionibus /.../ cum Ablativo /.../	173
De Praepositionibus, quae apud latinos, vel Accufativum, vel Ablat. exigunt	163	Caput IV: De Praepositionibus, quae apud latinos, vel Accufativum, vel Ablat. exigunt	174
De coniunctione	164	Caput V: De Coniunctione	175
De interiectionibus	166	(De interiectionibus)	176

Iz gornje razpredelnice je razvidno, da je Hipolit naredil strukturo slovnice bolj pregledno in s tem uporabniku olajšal iskanje posameznih vsebin. Vendar pa je pri tem naredil nekaj napak, saj je združeval tudi poglavja, ki ne sodijo skupaj glede na izhodiščni naslov (npr. I/3, II/10, II/11, IV/7, IV/10, IV/13, V/5). Še posebej opazno je, da pod poglavjem o množilnih števnikih (*multiplicata*; II/10) našteje še »števnike teže«, delilne, prislovne in časovne števnike, števnike na *-rius* in izglagolska imena, pod poglavjem o trpnih glagolih tretje vrste pa obravnava (poleg neosebni glagolov) tudi vse deležnike (IV/13). S takšnim načinom številčenja je tudi nekoliko zabrisal osnovna poglavja Bohoričeve slovnice, ki jih Bohorič navaja v glavi vsake strani – npr. poglavje *de specie* (vrsta) obsega pri Bohoriču tudi števnike in izglagolska imena, torej Hipolitova poglavja II/9 in II/10.

1.2 Hipolit je dosledneje od Bohoriča⁴ latinskim in slovenskim **primerom dodajal tudi nemške**. Tako je v nemščino prevedel večino primerov ter večino paradigem. Nprevedeni primeri se pojavljajo precej naključno – predvsem na razlagalnih mestih, kjer nemški pomen besede niti ni pomemben (npr. *gerliza* (HG 1715: 15), *delu* (15), *dobru* (15), *ta velik* (15), *bleduft* (33), *zheluft* (33), *mißh* (33), *kad* (33) itd., ponekod pri števnikih (59–60)), pri nekaterih besedah, kjer bi imel lahko težave s prevodom (npr. *bojl*, *vezh*, *cilu*, *mozhnu*, *viffoku*, *pre* pri opisnem stopnjevanju (50)), bolj sistematično pa izpušča nemške prevode pri dvojini (npr. *ona – illi duo* (71), *one – illae duae* (71), *ona – illa duo* (72), pri paradigmah glagolskih časov (98, 104–105, 108–111, 115–119, 123–128, 139–143, 146–151)), pri razdelkih o očetnih in svojilnih imenih ter pomanjševalnicah (51–53), pri pravilih o tvorbi glagolskih oblik (91–96), pri deležnikih (159), prislovih (163–167), ponekod pri predlogih (168–174) in veznikih (175–176). Včasih je pri dvojini preveden samo imenovalnik, ostali skloni pa ne (*katera – qui duo – welche zwey* ipd. za vse spole (73–74), *moja – mei duo – meine zwey* ipd. za vse spole (77), *fovoja – fui duo – seine zwey* ipd. za vse spole (81–82), *naßha – nostri duo – unfere zwey* ipd. za vse spole in osebe (82–84)), prav tako ne prevaja paradigem, ki se ponavljajo (npr. *quis – kateri* (75–76)).

2 Etimologija (= poglavje o pregibanju besed v oblikoslovnem in besedotvornem smislu) v Hipolitovi izdaji slovnice (HG 1715)

2.1 Dodatki k besedilu BH 1584

V knjigi (= poglavju) o etimologiji najdemo več izvornih Hipolitovih dodatkov k Bohoričevemu besedilu (BH 1584).

⁴ Bohorič uporablja nemške ustreznice (z eno izjemo) le v poglavju o imenu, pa še to ne sistematično in ne povsod. Za natančni pregled gl. Ahačič (2007: 164).

2.1.1 V razdelku o pregibanju po spolu (HG 1715: 12; BH 1584: 40–41) je Hipolit temeljito preoblikoval in dopolnil Bohoričevo besedilo.

BH 1584: 40–41	HG 1715: 12
O pregibanju samostalnikov po spolu. Pregibajo se z dvema končajema, pri čemer se [imena] ženskega spola vedno končujejo na -a, npr. <i>Kojn, equus, Rofs, Kojnka, equa, Rößfin/Feldin, Lev, Leo, Lew, Levinja, Leaena, Lewin</i> . ⁵	Samostalniki – zlasti moškega spola – se pri Slovencih in Kranjcih končujejo na vse črke abecede razen na <i>q</i> in <i>y</i> , toda samostalniki ženskega spola se najpogosteje končujejo na <i>a</i> in <i>st</i> , samostalniki srednjega spola pa precej pogosto na <i>u</i> in <i>e</i> , kakor bodo jasneje pokazale spodnje paradigme. ⁶

Hipolitova sprememba besedila je glede na BH 1584 razvojno korak naprej in kaže na samostojno analizo gradiva. S tem je Hipolit povečal možnost uvrščanja samostalnikov v paradigme na podlagi njihove imenovalniške oblike.

2.1.2 Podobno vlogo ima tudi opomba, ki jo je Hipolit dodal sklanjatvi samostalnikov ženskega spola (HG 1715: 33; BH 1584: 55):

Imena ženskega spola, ki se končujejo na *ft*, npr. *bleduft, zheluft* itd. imajo daljniki in ločilnik enak rodilniku, ki se končuje na *fti*, tožilnik in zvalnik pa enak imenovalniku, ki se končuje na *uft* ali *oft*. Enako velja za vsa imena ženskega spola, ki se končajo v rodilniku na *i*, npr. *mißh, kad* itd.⁷

Poleg tega je s tem pojasnilom Hipolit nadomestil Bohoričevo opombo o sklanjanju besede *muzh* v *Preizkus* etimologije (BH 1584: 174).⁸ Ne drži torej opomba, da je Hipolit s tem, ko je izpustil Bohoričev *Preizkus* etimologije, povzročil, da je iz slovnice izginil sklanjatveni vzorec za 2. žensko sklanjatev (Toporišič 2003: 333). Da ima uporabnik na voljo vse potrebne podatke, ki so potrebni za njeno tvorbo, je razvidno iz naslednje razpredelnice.

⁵ »De motione subſtantivorum. Moventur etiam ſubſtantiva, per duas terminationes, vbi foeiminina femper in a exeunt, ut: *Kojn, equus, Rofs, Kojnka, equa, Rößfin/Feldin, Lev, Leo, Lew, Levinja, Leaena, Lewin*.«

⁶ »Subſtantiva maxime maſculina apud ſlavos et carniolos definunt in omnes literas Alphabeti, folis, q, et y, exceptis, foeiminina tamen perſaep̄e in A, ft, et neutra frequentius in, u, et e, exeunt, prout inferius ſubjecta paradigmata clarius monſtrabunt.«

⁷ »Nomina foeiminina exeuntia in ft, ut *bleduft, zheluft* etc. habent Dativum et Ablativum ſimilem Genitivo in fti, uti et Accuſat. et Vocat. ſimilem Nominativo exeunti in uft, vel oft, ſimiliter omnia Foeminina exeuntia in I, in Genitivo ut *mißh, kad*, etc.«

⁸ *Preizkus* etimologije je dodatek poglavju o etimologiji, ki prinaša oblikoslovno in besedotvorno analizo očenaša (BH 1584: 167–175). Kot smo opozorili že pri obravnavi Bohoričeve slovnice (Ahačič 2007: 129–130), se tudi brez omenjene opombe sklanjatev izide (s pomočjo podatkov v slovarčkih), tako da že Bohorič v resnici ni izpustil nobene paradigme.

Osnovno pravilo	Sklanjatev glede na dodano opombo	
<i>ta mati</i>	<i>bleduft</i>	<i>mifh</i>
<i>te matere</i>	<i>bledufti</i> (končnica na podlagi pravila ali slovarčka)	<i>mifhi</i> (pravilo/slovarček)
<i>ti materi</i>	<i>bledufti</i> (dajalnik je enak rodilniku)	<i>mifhi</i> (daj. = rod.)
<i>to mater</i>	<i>bleduft</i> (tožilnik je enak imenovalniku)	<i>mifh</i> (tož. = im.)
<i>o mati</i>	<i>o bleduft</i> (zvalnik je enak imenovalniku)	<i>o mifh</i> (zv. = im.)
<i>od te matere</i>	<i>od te bledufti</i> (ločilnik je enak rodilniku)	<i>od te mifhi</i> (loč. = rod.)

Tudi za Hipolitov opis sklanjatev tako lahko rečemo kakor za Bohoričevega, da zajema vse paradigme – le z nekoliko drugačno razvrstitvijo, kot je v navadi v današnji teoriji.

2.1.3 Uvodnim razdelkom pri imenu je Hipolit dodal odstavek o številu (*numerus*), ki je pri Bohoriču manjkal (HG 1715: 15; BH 1584: 43), kar je bilo še posebej opazno zato, ker slovenščina poleg ednine in množine rabi tudi dvojino.⁹ Hipolit je to pomanjkljivost odpravil z naslednjim pojasnilom: »Števila so pri Slovencih kakor pri Grkih tri, in sicer ednina, dvojina ter množina, kakor bo jasneje razvidno iz spodnjih sklanjatev.«¹⁰

2.1.4 Pri sklanjavi samostalnikov moškega in ženskega spola je Hipolit prepisal Bohoričevo opombo, da končnice sledijo končnicam člena. Da to za rod. dv. ne drži, pa je opazil pri opombah k sklanjavi samostalnikov srednjega spola. Bohoričevo opombo (BH 1584: 60) je zato dopolnil takole (HG 1715: 41 – dopolnitev je podčrtana): »Tudi tu, kakor pri moškem in ženskem spolu, sklomi sledijo končnicam člena razen v rodilniku dvojine.«

2.1.5 Za razumevanje so zelo dobrodošli novi primeri, dodani poglavju o sklanjavi zloženih imen (HG 1715: 66; BH 1584: 78). Ti primeri potrjujejo interpretacijo nekoliko nejasnega Bohoričevega pravila, kot smo jo prikazali v Ahačič (2007: 136): vsa tuja imena so nesklonljiva, razen če jih sklanjamo. Skupaj z dodanimi primeri (v navedku so podčrtana) se pravilo pri Hipolitu tako glasi (HG 1715: 66): »Tuja imena, to je vsa, ki niso slovenska, so nesklonljiva, npr. *Abraham, Ifaac, Scipio, Cicero*, razen če se jim dodaja končnica glede na člen določenega spola, npr. *tiga Abraham, Ifaaca, Scipiona, Cicerona.*«¹¹ Sama razlaga je bila očitno težje razumljiva tudi Hipolitu, zato je dodal primere za lažje razumevanje.

⁹ Bohorič se je dvojine zavedal, le na tem mestu je na poglavje o številu enostavno pozabil (prim. Ahačič 2007: 125–126).

¹⁰ »Numerus apud slavos, quemadmodum apud graecos, est triplex, videlicet: Singularis, dualis, et pluralis ut inferius ex declinationibus clarius patebit.«

¹¹ »Peregrina, hoc est, quaecunque, non sunt Slavonica, sunt indeclinabilia, ut: Abraham, Ifaac, Scipio, Cicero, nisi illis affingatur terminatio, juxta articulum sui Generis: ut tige Abraham, Ifaaca, Scipiona, Cicerona, etc.«

2.1.6 Najdaljši Hipolitov dodatek je **poglavje o nepravilnih glagolih** (*de verbis anomalis*). Dodatek je zanimiv z več vidikov, najbolj pa z vidika metajezika. Gre namreč za edino poglavje v knjigi, ki je z izjemo naslova v nemškem (ne latinskem) jeziku. Vzrok za vključitev poglavja o nepravilnih glagolih v slovnico težko natančno določimo.

HG 1715: 160–161

**Verba anomalia
(nepravilni glagoli)**

sedanjik	preteklik	prihodnjik	velelnik	nedoločnik
jem	sim jedel	bom jedel	jej	jefti
grem	sim fhāl	bom fhāl/pojdem	idi/pojdi	iti
pridem	sim prihāl	bom prishel	pridi	priti

Hipolit poglavje uvede z naslednjimi (nemškimi) besedami (HG 1715: 160): »Najdemo tudi nekatere glagole, ki se morajo, ker odstopajo od običajne spregatve, spregati takole.«¹² Temu sledi paradigma sedanjega, preteklega in prihodnjega časa glagolov *jem*, *grem* in *pridem*, oblike za velelnik in nedoločnik teh glagolov in opomba (HG 1715: 162): »Optativni in konjunktivni naklon bomo tukaj izpustili, saj smo o njima že prej dovolj povedali.«¹³

Dejstvo je, da je bilo takšno poglavje v tedanjih latinskih slovnica nekaj običajnega. Vendar pa je izbor primerov *jem*, *grem* in *pridem* glede na tedanje slovnice povsem samostojen. Najpogosteje rabljeni Alvares (1694: 97–106) prinaša na primer klasični nabor tovrstnih latinskih primerov: *possum* (morem, lahko), *fero* (nosim), *volo* (hočem), *nolo* (nočem), *malo* (raje hočem), *edo* (jem), *comedo* (pojem) ter *fio* (postanem). Poleg tega lahko v to skupino štejemo tudi *sum* (sem), ki v naši izdaji Alvara stoji izven te skupine kot *verbum substantivum* (Alvares 1694, 36–40), vendar v drugih izdajah ne (npr. Alvares 1596: 94–95), prav tako so v ljubljanskem Alvaru zunaj te skupine *eo* (grem) in nekateri drugi glagoli (Alvares 1694: 92–97), v nekaterih drugih izdajah pa ne (npr. Alvares 1596: 105–110). Omenjeni nabor primerov najdemo tudi v drugih latinskih slovnica, ki so bile v rabi v tem času. Tudi v nemških slovnica bi težko našli motivacijo za izbor primerov pri Hipolitu. Med glagoli, ki jih najdemo v HG 1715, se v njih največkrat omenja *gehen*, če sploh imajo poglavje o nepravilnih glagolih (npr. Ölinger 1574: 145). Še najlažje si razložimo Hipolitov izbor primerov takole: s prevajanjem latinskih nepravilnih glagolov je prišel do dveh slovenskih glagolov, ki bi bila lahko nepravilna tudi v slovenščini (*jem* – lat. *edo* ter *grem* – lat. *eo*), *pridem* pa je dodal zaradi preteklika in nedoločnika, ki se pokriva z *grem*, in nasploh zaradi podobnosti z glagolom *grem* v nesedanjskih časih.

¹² »Man findet etliche Verba, welche / weilen fie von dem Ordinari Conjugation abweichen / müßten alfo conjugiert werden.« Dodatek v prevodu okrepil avtor prispevka.

¹³ »Modus optativus, und conjunctivus werden allda aufgelaßfen / weilen von beyden schon vorhero genugfamb ift gemeldt worden.«

Kot nepravilne je lahko Hipolit (za razliko od Bohoriča) te glagole razpoznal iz naslednjih vzrokov:

- *Jem* se pri Hipolitu glede na Bohoričeve sheme res ne sprega pravilno, saj Hipolit navaja za 3. os. ed. sed. obliko *jej*, tako pri *grem* kot pri *jem* pa bi lahko kot nepravilni šteli obliki za 2. in 3. os. mn. sed. (*jeftà, greftà, jedô, gredô* vendar tudi z varianto *grejò*, ki bi bila po Bohoriču pravilna). Bohorič sicer šteje ta glagola kot pravilna glagola na *-em*, pri čemer si mora uporabnik slovnice obliko za (nepravilni) deležnik preteklega časa na *-l* in obliko za nedoločnik seveda zapomniti.
- Tudi *pridem* se v sedanjiku sprega glede na Bohoričeve spregatve pravilno. V *Preizkusu etimologije* Bohorič (BH 1584: 169) celo izrecno zapiše, da gre za (pravilni) glagol »druge vrste«, torej glagol na *-em*. Kot nepravilna bi lahko štel Hipolit deležnik preteklega časa na *-l* (*prishel*) in nedoločnik (*priiti*), kar pa je pri Bohoriču stvar slovarja, saj si moramo obliki zapomniti, in ne spregatve.

V prid nepravilnosti glagola *grem* govori tudi Hipolitova opomba k paradigmi prihodnjega časa tega glagola (HG 1715: 161): »Poleg tega lahko opazimo, da glagol *grem* (ich gehe) namesto običajnega prihodnjika rabi glagol *pojdem* (ich werde gehen), torej *pojdem, pojdesth, pojde*; dv. *pojdeva, pojdeteta, pojdeteta*; mn. *pojdemo, pojdete, pojdejo*.«¹⁴

Novi pa niso samo primeri. Med oblikami za velelnik Hipolit navaja tudi obliko za velelnik za 1. os. ed., ki je Bohorič (in po njem tudi Hipolit v spregatvah) nima: *jei jeft, idi/pojdi jeft, pridi jeft* (tudi v nemščini: *effe ich, gehe ich, komme ich*). Poleg tega rabi velelnik *pojva* itd. (namesto *pojdiva* itd.).

Hipolitovo poglavje o nepravilnih glagolih se nam torej ne kaže kot neutemeljeno, ampak kot ena večjih novosti te slovnice. Je pa to poglavje očitno povsem izvorno in zato tudi nekoliko okorno. Še posebej opazne so nedoslednosti pri zapisovanju primerov glede na preostalo Bohoričevo besedilo, npr. nedosledno pisanje del. na *-l*: *prishal, prishel, prifhla, prishli* ter neujemanje z zapisi v slovarčku (ki so narejeni po Bohoriču):

Slovarčki	Poglavje <i>De verbis anomalis</i>
Jem, Jefti, Jedil	Jem, Jefti, jedel
Grem, jiti, fhhal	Grem, Iti, fhhal
Pridem, priiti, prishel	Pridem, Priti, Prifhal/prishel

¹⁴ »Anbey ift zu merken / daß das Verbum Grem, ich gehe / anstatt deß ordinarij Futuri gar oft brauchet / das Verbum Pojdem, ich werde gehen / alfo pojdem, pojdesth, pojde. Dual. pojdeva, pojdeteta, pojdeteta. Plur. pojdemo, pojdete, pojdejo.«

Poleg tega ima Bohorič (BH 1584: 33; in po njem Hipolit v prvi knjigi – HG 1715: 9): *jidi, jejfti, jej*, v novem poglavju (HG 1715: 161–162) pa beremo: *idi, jefti, jei*.

2.1.7 Nekaj dodatkov najdemo tudi v poglavju o predlogu. Razlagi vezave predlogov *per* (*apud*) in *super* (*adversus*) je Hipolit glede na Bohoriča (BH 1584: 158–159) dodal še podatek o primerih v množini, s čimer je postalo besedilo bistveno bolj uporabno za bralca. Pri predlogu *per* (HG 1715: 168) ima tako po Bohoriču razlago: »[Primeri s *per*] se vežejo z dajalnikom, npr. *per Ozhetu /.../, per materi*.« Vendar doda: »V množini pa [se vežejo] z roditeljskim, npr. *per ozhetih, per materih* itd.«¹⁵ Pri predlogu *super* pa ima (HG 1715: 169) po Bohoriču: »Veže se z dajalnikom, vendar se pogosteje rabi zapostavljen, npr. *ozhetu Super /.../, Materi super /.../, Bogu super /.../*. Za seboj ima lahko tudi tožilnik, npr. *super Ozheta, super mater /.../*.« Nato pa doda: »Enako v množini: če je predlog *super* zapostavljen imenu, se veže z dajalnikom, npr. *ozhetom super, materam super* itd. Če pa je predpostavljen, se veže s tožilnikom, npr. *super ozhete, super matere* itd.«¹⁶

Bohoričevi razlagi (BH 1584: 163) pri vezavi predloga v množini: »Dajalniki množine spremenijo zadnji zlog v *ih*, npr. v *'telefih /.../*«, je Hipolit dodal še primer za mestnik, ki ga je Bohorič spregledal (HG 1715: 174; dodani del je podčrtan): »Dajalniki množine spremenijo zadnji zlog v *ih ali ah*, npr. v *'telefih /.../, v'zervkah /.../*.«¹⁷

Pri latinskem predlogu *secundum* 'po, glede na' (BH 1584: 161; HG 1715: 172) je Hipolit prevodu s slovenskim predlogom *sa* dodal še prevod s slovenskim predlogom *po* in razlago njegove vezave: »[Predlog *secundum*] pomeni tudi *po*, npr. */.../ po tvoji vejfti* in se tedaj veže z dajalnikom.«¹⁸

Pri predlogu *zhres/zhes* je Bohorič zagrešil napako, saj je razložil vezavo *zhes morje* kot vezavo z roditeljskim (BH 1584: 162). Hipolit je to napako opazil, zato je primer v ednini spremenil: predlog *zhes*, ki se veže s tožilnikom, je zamenjal s predlogom *v'prejk*, ki se veže z roditeljskim, kot ima v razlagi Bohorič, v

¹⁵ »Construuntur cum Dativo, ut: per Ozhetu, apud patrem, bey dem Vatter / per materi, apud matrem, bey der Mutter / in plurali tamen cum Genitivo ut per ozhetih, per materih etc.«

¹⁶ »Construitur cum Dativo, sed frequentius per anastrophem, ut, ozhetu Super, adverfium patrem. Materi super, adverfium matrem: Bogu super, adverfium Deum. Potest etiam Accufativum habere post se, ut: super Ozheta, super mater, adverfius patrem, & adverfius matrem. Similiter in plurali fi praepofitio: super; postponitur Nomini cum, Dativo construitur: ut ozhetom super, materam super, etc. Si praeponitur cum Accufativo construitur, ut: Super ozhete, super matere, etc.«

¹⁷ »Dativi pluralis, mutant, ultimam fyllabam in, jh vel ah, ut, v'telefih, in corporibus, v'zervkah, in templis.«

¹⁸ »Significat etiam po, ut secundum tuam confcientiam, nach deinen Gewiffen, po tvoji vejfti, et tunc regit dativum.«

množini pa je vezavo predloga *zhes* razložil s pravim sklonom (tožilnikom). Kljub temu deluje celotno besedilo nekoliko nenavadno: »*Zhres* ali *zhes*, npr. v *’prejk morja*, ‘čez morje’, se veže z roditeljskim. V množini se veže s tožilnikom, npr. *’.../ zhes hribe*.«¹⁹

2.1.8 V poglavju o medmetu je Bohoričevemu primeru za medmet jadikovanja in jokanja (*ejulatio et planctum*; BH 1584: 166) dodal še (HG 1715: 176): *aube jou prejou*.

2.2 Izpuščena mesta glede na besedilo BH 1584

Poleg več manjših izpustov posameznih primerov in posameznih nepomembnih besed v razlagi (HG 1715: 11 (2×), 12, 13 (4×), 21, 46, 54 (2×), 80, 163, 165, 175) najdemo tudi nekaj vsebinsko pomembnejših izpuščenih mest:

- V opombi k oblikam primernikov in presežnikov (HG 1715: 15) je izpustil Bohoričev (BH 1715: 15) pripombo: »Nekateri primernike in presežnike pregibajo, vendar to ni običajno.«²⁰ Ta in nekateri drugi primeri kažejo, da se je Hipolit izogibal opisovanju nenormativne rabe.
- Izpustil je Bohoričev uvod v poglavje o sklanjatvi (*Declinatio*; BH 1584, 44): »Zaimek *hic, haec, hoc – leta, leta, letu* bo nakazoval sklanjatev. Sklon namreč večinoma sledi končnici tega zaimka. Zato sledi poglavje o členu.«²¹ Glede na nadaljnje besedilo Hipolit s tem izpustom (HG 1715: 16) izpusti predvsem opažanje o ustrežanju končnic člena in končnic posameznih sklanjatev.
- V poglavju o členu je Hipolit (HG 1715: 17) izpustil Bohoričev (BH 1584: 44–45) povsem nepotreben in slabo razumljiv »literarni« dodatek o nerabi člena.
- V poglavju o sklanjatvi člena je izpustil tri manj potrebne opombe (BH 1584: 45; HG 1715: 17–18).
- V poglavju o zaimku je *unus* izpustil (HG 1715: 87; BH 1584: 93–94) paradigmo zaimka *eni, ena, enu* (obdržal pa povsem identično paradigmo *en, ena, enu*).

2.3 Druge spremembe glede na besedilo BH 1584

Hipolit je v HG 1715 glede na Bohoričev besedilo naredil nekaj popravkov, zagrešilo pa se mu je nekaj novih napak.

¹⁹ »TRANS, über / zhres, vel zhes, ut: v’prejk morja trans mare, cum Genitivo, in plurali jungitur Accufativo ut trans montes, über die Berg / zhes hribe.«

²⁰ »Movent quidam comparativos et fuperlativos in nominativo, fed inufitate.«

²¹ »Pronomen hic, haec, hoc, leta, leta, letu Declinationem indicabit. Nam casus fequitur, ut Plurimum terminationem, huius pronominis. Quare de articulo seqvitur.«

2.3.1 Popravki so naslednji:

- v poglavju o spolu (HG 1715: 15; BH 1584: 43) sledi pravilu »Ženskega spola so namreč tiste besede, ki se v imenovalniku končujejo na -a, v množini pa na -e« pri Bohoriču neustrezen primer *mati matere* (im. ed. nima končnice -a), Hipolit pa ga je nadomestil z ustrežnejšim primerom *gerliza gerlize*;
- v poglavju o pregibanju števnikov (HG 1715: 56; BH 1584: 71) je namesto Bohoričevih latinskih primerov *unus, una, unum* dal slovenske *eden, edna, ednu*;
- Bohoričev (BH 1584: 84) im. ed. ž. *katere* je Hipolit (HG 1715: 73) popravil v pravilnega *katera*;
- pri Bohoriču manjka števnik *dvanajfti* (BH 1584: 72), Hipolit ga je dodal (HG 1715: 59);
- pri Bohoriču manjka slovenski primer (BH 1584: 77), ki ga je Hipolit dodal: *jetre* (HG 1715: 65);
- *mi ifmo* (BH 1584: 103) > *mi fmo* (HG 1715: 97).

2.3.2 Napake so naslednje:

- Hipolit (HG 1715: 66) je napačno razumel Bohoričevo (BH 1584: 78) opombo množinskih samostalnikov. Bohoričevo pojasnilo »V tem so med narečji [*dialecti*] razlike« je namreč prepisal kot »V tem so si dialektiki [*dialectici*] neenotni«.
- Hipolit (HG 1715: 80–81) je dvakrat prepisal paradigmo povratnega zaimka *fvoj*, in sicer so dvakrat prepisane oblike od mesta, kjer bi moral stati daj. mn. – na tem mestu začne spet od daj. ed. Zanimivo je, da je potem različno prepisal iste oblike: *fvojih – fvojh, fvoi – fvoji* itd.
- *reslozhim* (BH 1584: 164) > *relozhim* (HG 1715: 174).

2.3.3 Posebej velja omeniti še naslednji spremembi:

- vel. mn. 3. os.: *bodite oni fekani* (BH 1584: 118) > *bodejo oni fekani* (HG 1715: 117);
- konjunktiv perfekta »neosebne glagola«: *kadar fe je bilu lubilu* (BH 1584: 153) > *kadar fe je lubilu* (HG 1715: 158) [po vzoru paradigme pri glagolu *fekam*, vendar drugače kot pri glagolu *pezhem*].

2.3.4 Poleg tega je pri primerih Hipolit naredil naslednje **popravke slovenskih primerov** in njihovih glasoslovnih značilnosti oziroma njihovega zapisa:²²

²² Naglasov ne pišemo, vse pišemo z malo začetnico, več pojavitev iste besede na isti strani ne označujemo.

sodez > sodnyk (11), od teh ozhetih > od tih ozhetih (21), shelesen > fhelejfen (53), shelesom oblit > is fhelejfom objit (53), fhkornizami obut > s'fhkornizami obut/olhkornizan (53), s'plafhem oblezhen > s'plajfhom obdan/oplajfhan (53), s'vulhefmi dobru obdilen > vuhat (53), v'vinu v'dan > vinu f'dan/vinen (53), kir rad punte sazhejnja > puntarfki (53), kamenit > kameniten (53), pian > pyan (54), perniza > pernik (54), milliar > million (58), petdefeti > pedefeti (59), ofam gub > ofom gub (60), dveju let > dvejuh let (63), treh let > treih let (63), zbajer > zbajer/dvojak (63), vajla > vela (63), bolesan > bolesen (64), peifen > peifom (64), peuka > peukinja (64), vera > vjera (65), lubesan > lubesen (65, 95, 151), oroshie > oroshje²³ (65), buquae > bukve (65), ker nepremore > nepremoshen (66), tigaiiftiga > tigaiifta (69) [napaka], tigaiiftega > tigaiiftiga (69), nje > nje/jih (70), mujga itd. > mojga itd. (77), od mojh > od mojih (78), od tvoih > od tvojih²⁴ (79), fvoje > fvojie (81), fvojae > fvoje (81), nalhmu > nofhimu (83), kotere > katere (87), delanae > delane (93), ie > je (97), vi dvae > vi duje (105), kamer > kamar (163), nuter > noter (163), nutrekaj > notrekaj (163), vilhki > kvilhku (163), kamoj > kamaj (163), ako kej kod > ako kaj kod (164), dones > donas (164), tretizh > tretjizh (164), bojle > bofte [!] (164), ferzhnu > mozhnu (165), majhinuu [!] > majhenu (165), gar zheftu > ziluzheftu (167), snutraj > snotraj (171), sida [rod.] > ofydja (171), polgi > poleg (171), fvet > fvejti (171), vprizho rata > v'prizho ratha (173), v'cerkov > v'zerkou (174) [toda na isti strani HG: v'Cerkvi], oli > ali (174), tamazh > tamuzh (175), satiga > fatiga (176), tedaj > tedaja (176).

2.3.5 Na koncu omenimo še **dodane in izpuščene primere v poglavju o tvorjenih imenih (derivativa)**, ki jih ne najdemo le pri Hipolitu, ampak **v vseh treh obravnavanih slovnica** (HG 1715: 51–52; G 1755: 20b–21a; G 1758: 62–64; BH 1584: 67–68) ter so zanimive tudi kot imenoslovno gradivo. To poglavje med primeri namreč prinaša oznake (plemiških) družinskih imen in poimenovanja prebivalcev. HG 1715, G 1755 in G 1758 so zato med primere vnašali spremembe, ki so prav gotovo povezane s pogostnostjo rabe določenih imen v njihovih okoljih.

Iz naslednje razpredelnice so razvidni tako vsebinski kakor tudi besedotvorni dodatki in črtani primeri. Pri HG 1715 bi opozorili predvsem na spremembo Bohoričevih imen na *-ica* v primere na *-ca* ter na dodane primere na *-ovka* (npr. *Blagajouka*), *-čan* (npr. *Lublantzhan*) in *-ka* (npr. *Novamefzhanka*), ki jih pri Bohoriču ni.

Pri G 1758 pa je opazna skupina primerov na *-ča*, ki jih razlaga kot žensko obliko imen na *-čič* (*Zhelouzhza*, *Lublantzha* < *Zhelouzhzhizh*, *Lublantzhhizh*).

²³ Takšnih nihanj med *i* in *j* je še več (npr. *left* > *Jeft* (146, 148) itd.), a jih nisem v celoti izpisoval; ta primer je izpisan kot tipičen.

²⁴ Takšnih popravkov je več tudi drugod.

Primeri pri Bohoriču	Primeri v HG 1715	Primeri v G 1755: 20b–21a glede na HG 1715	Primeri v G 1758: 62–64 glede na 1715
Tershazhki Blagajski Srinfki Slujnfki Mudrufhki Lamberger/-ar/ -arzhizh/-arski/-ariza Auerfperger/-ar/ -arzhizh/-arski Shajrjar/-zhizh/-erjou Wernekar/-zhizh Lublanzhizh/-iza/ -fhiza Kamenzhizh/-fhiza	<u>Obdržal:</u> Blagajski Lamberger/-ar/ -arzhizh/-arski Auerfperger/-ar/ -arski/-arzhizh Wernekar/-zhizh Shajrjarzhizh Lublanzhizh/-iza/ -fhiza Kamenzhizh/-fhiza <u>Dodal:</u> Gallembargerfki/ -zhizh/-rza/-rjou Raubarzhizh/-ski/ -rza Tauffrarzhizh/-rza [Lambergarza] ²⁵ [Blagajouka] Rafpouka Kushlanouka [Lublanzhan] [Kamenzhan] Novamefzhan/-ka Karzhanka	<u>Obdržal:</u> Blagajski/-ouka Gallembargerfki Lamberger/-ar Auerfperger/-ar/ -arzhizh Lublanzhizh/-zhan/ -zhiza Novamefzhan/-ka <u>Dodal:</u> Firmianfki Stubenbergarzhizh/ -arfka/-arza Lesljouka	<u>Obržal:</u> Lublanzhizh/-zhan/ -zhiza/-nzha [!] Novamefzhanka Karzhanka <u>Dodal:</u> Grienbarger/-arski/ -arzhizh/-arza/-ouka/ -arjou Zhelouzhizh/-zhan/ -zhiza/-zha
Tershazhki Srinfki Slujnfki Mudrufhki Shajrjar/-erjou	<u>Črtal:</u> Tershazhki Srinfki Slujnfki Mudrufhki Shajrjar/-erjou	<u>Črtal:</u> vse ostale primere: Auerfpergarfki/ -zhizh/-fka [Gallembargerzhizh/ -fka/-za] Wernekarzhizh Raubarzhizh/-rza Tauffrarzhizh/-rza [Lambergarfki/-tza] [Raubarfki] Rafpouka Kushlanouka Kamenzhizh/-zhan/ -fhiza Karzhanka	<u>Črtal:</u> vse ostale primere

²⁵ Oglati oklepaji kažejo na dodatek v besedotvornem smislu.

3 Etimologija v rokopisni varianti slovnice iz leta 1755 (G 1755)

G 1755 je dosledno krajšal besedilo HG 1715, ki je bilo njegova osnovna predloga (na to kažejo vsa mesta, ki se razlikujejo pri BH 1584 in HG 1715). Primerjava med HG 1715 in G 1755 je pokazala, da je G 1755 glede na HG 1715 izpustil primere na 74 mestih in razlage ali dele razlag na 86 mestih. Na več mestih je izpuščal tudi nemške prevode. Poleg tega je občasno spreminjal nekatere formulacije v latinskih razlagah, vendar brez vpliva na pomen.

Večina omenjenih posegov v besedilo ni vplivala na vsebino slovnice, nekaj posegov pa je opaznejših.²⁶

S pojasnilom, da gre v slovenščini za isto sklanjatev kot pri že navedeni paradigmi zaimka *kateri* (*quis*) – to pojasnilo drži – je izpuščena paradigma zaimka *kateri* (*qui*) (G 1755: 28b; HG 1715: 75–76).

Poenostavljene so oznake za čase: preteklik ima tako samo oznako *praeteritum* (in ne več *praeteritum imperfectum, perfectum, et plusquamperfectum*). To je dokaj pomembna sprememba, saj postavlja na prvo mesto stanje v slovenščini za razliko od stanja v latinščini (tako je na vseh relevantnih mestih, npr. G 1755: 35b; HG 1715: 97). Zato odpadejo tudi nekatere razlage o skupnih oblikah za pretekle čase (npr. razlaga HG 1715: 99). Pri paradigmah časov so črtane domala vse opombe, tudi daljše (G 1755: 35b–47b), redke opombe, ki so ostale, pa so, kolikor se da, okrajšane.

Izpuščen je ves zadnji del pri trpnih oblikah glagolov na *-am* ter celotna opomba (G 1755: 41b; HG 1715: 120–121), poglavje o neosebni glagolih, ki sledi (G 1755: 41b; HG 1715: 121), pa je močno okrajšano – vendar ne na račun vsebine. Drugod (G 1755: 45b, 48b) so poglavja o neosebni glagolih izpuščena. Izpuščeno je tudi poglavje o deležnikih (G 1755: 48b; HG 1715: 159).

V poglavju o nepravilnih glagolih (G 1755: 49a–50a), ki je izvirno Hipolitovo (HG 1715: 160–162) in je imelo komentarje v nemščini, so komentarji večinoma izpuščeni, kar je ostalo, pa je prevedeno v latinščino.

V poglavju o prislovi je izpuščen razdelek *concedendi* (G 1755: 51a; HG 1715: 166), v poglavju o predlogih pa sta združena (latinska) predloga *e* in *ex*, kar spet kaže na večjo naslonjenost na slovenščino (in ne latinščino).

4 Etimologija v celovski izdaji slovnice iz leta 1758 (G 1758)

Poglavje etimologije ima že nekatere pomanjkljivosti, ki so nastale zaradi nekritičnega prevajanja slovnice v nemščino, vendar pa so te pomanjkljivosti manj očitne kot v poglavju o skladnji (prim. Ahačič 2009). Prinaša pa tudi nekaj zanimivih novosti.²⁷

4.1 Dodatki k Hipolitovemu besedilu

Vidna je tendenca po podajanju nemških ustreznice latinskim slovničnim izrazom, vendar pa to ni dosledno izpeljano v celi slovnici. Poleg tega na začetku

²⁶ Za poglavje o tvorjenih imenih gl. zgoraj.

²⁷ Za poglavje o tvorjenih imenih gl. zgoraj.

knjige (= poglavja) o etimologiji najdemo dodano šolsko razlago lastnega in občnega ime (*nomen proprium, nomen appellativum*; G 1758: 17): »Lastno ime je ime [*nomen*], ki označuje določeno (krstno) ime ali priimek osebe, mesta, vasi, gore ali reke, npr. *Johannes, Clagenfurt* itd. Občno ime pa je ime, ki označuje splošno in nedoločeno stvar, npr. *Sodnyk, ein Richter*.«²⁸ Takšnim definicijam se je Bohorič (glede na Melanchthona, ki jih ima) dosledno izogibal, zato v G 1758 niso neopazne. Ker tovrstnih definicij pozneje ni, je povsem mogoče, da so bile ambicije avtorjev slovnice sprva večje, kot sta jih lahko uresničila v celotni slovnici. V poglavju o prislovu (G 1758: 176; HG 1715: 162) najdemo samo še kratek pojasnilni dodatek, ki pravi, da je prislov del govora: »ki se dodaja drugim delom«.

S primerom je dopolnil opombo, ki govori o določni in nedoločni in določni obliki pridevnika. Pravilu (G 1758: 57; HG 1715: 46) »Nekateri [pridevniki] se rabijo v osnovniku ali v prvi stopnji moškega spola s končnico *-i*. V tem primeru se mora tudi zvalnik končati na *-i*« je dodal primer s pojasnilom: »npr. *dober* – ker se reče v im. *dobri*, moramo tudi v zv. reči *dobri* (in ne *dober*).«²⁹

Močno je preurejeno poglavje o števniki. G 1758: 67 najprej izpušča opombo o logistični delitvi na enice in desetice (HG 1715: 55), namesto nje pa vstavlja močno predelano in poenostavljeno razlago iz poglavja o naraščanju glavnih števniki (*De propagatione numerorum Cardinalium*; HG 1715: 57). Glede na Hipolitovo besedilo sta dodana števniki 14 in 15, kar se vidi tudi v zapisu števnika 15: *pietnajft*. Sledi spet Hipolitovo besedilo od števnika 10 naprej, ki prinaša tako rekoč enako vsebino, le da je razširjena s primerjavo s stanjem v hrvaščini. Hipolitovo poglavje o pregibanju in sklanjanju opisanih števniki (HG 1715: 56) je premaknjeno v opombo (*Anmerckung*; G 1758: 69), pred njo pa novi izvorni in precej zapleteno napisani odstavki (»Način zlaganja preostalih števil je naslednji: najprej postavimo enostavno število [= enico], nato eno od omenjenih desetec, vmes pa damo besedico *inu*. Npr. če želiš izraziti število 45 na slovenski način, reci najprej *pet*, kar je petica, ki sledi številu 4 [v zapisu števila 45], oziroma »enica«, nato dodaj *inu*, nato pa 4, ki je tu štiridesetica, in reci *fhiridefet*. Tako si dobil skupaj popolno število, ki ga izgovoriš kot *pet*

²⁸ »Die Arth der übrigen Zahlen beyzulegen, ift diefe: man fetztet zu erft die einfache Zahl, nachdem eine auf den vergehenden Zehnern, mit entzwischen gefetzten Wörtlein inu: als zum Exempel, du verlangft folgende Zahl zu exprimiren auf Windifche Arth 45. fage alsdann pet, welches der nach dem 4. nachgefetzte fünffer 5. ift, oder die glatte einfache Zahl, fetze alsdenn inu, nach den 4., welcher dahier der viertziger ift, und fage: fhtiriefet, fo haft du die vollftändige Zahl beyfammen, und außgefprochen: pe inu fhtiridefet, fünff und viertzig, was nemblichen die zwey Ziffern andeuten.«

²⁹ »Einige gebrauchen fich bey den männlichen Gefchlecht in dem Pofitivo, oder erften Staffel bey den Außgang in dem Nomin. deß Vocalen i. fo muß auch der Voc. auf ein i. außgehen: e. g. dober, weil fie in Nom. fagen doberi, fo muß auch in Voc. doberi, und nicht dober gefagt werden.«

inu *fhiridefet* ‘petinštirideset’, to pa tudi pomenita dve navedeni številki,«³⁰ ter števnik 100, 200, 1000, 10000, 100000 in 1000000 (zlepljeno s strani: HG 1715: 57–58 in okrajšano; na novo je dodan števnik 100000: *ftu taushent*) (G 1758: 68–69).

Razdelek o vrstnih števnikih (G 1758: 70–71) je spet zlepljen po Hipolitu (HG 1715: 58, 60, 58–59) z dodanim izvornim uvodnim odstavkom: »Kaj je vrstilno ime (*nomen ordinale*), števnik, ki razporeja v vrsto, ali vrstilni števnik, tako ali tako več. Zato si oglej samo način, kako ta vrstilna imena sklanjamo.«³¹

Na koncu poglavja pa manjka celoten razdelek o števniku *ftu* (G 1758: 71; HG 1715: 59–60).

G 1758 je v poglavju o množilnih števnikih (G 1758: 72; HG 1715: 61) napačno povezal vprašalnico *kulikugub?* in odgovor *leenkrat tulikaju* (pravilni odgovor bi bil *ena guba, dvej gubej* itd.). To se je najverjetneje zgodilo zato, ker je pri Hipolitu besedilo na tem mestu nekoliko neposrečeno grafično stavljeno.

V poglavju o predlogih je en primer spremenil tako, da nima konotacije na spolnost: primer *okuli srama* (HG 1715: 173) je spremenil v *okuli nufa*.

4.2 Krajšanje Hipolitovega besedila

Izpuščenih mest glede na Hipolitovo predlogo je kar nekaj, med njimi so razlage izpuščene na 36 mestih, primeri pa na 20 mestih. Velja omeniti, da so pri paradigmah glagolov opombe praviloma premeščene na konec obravnave posamezne paradigme (HG 1715 jih navaja sproti med paradigmo). Prestavljene so naslednje opombe:

Stran, kjer bi morale glede na Hipolitovo besedilo v G 1758 stati opombe	Stran, kamor so opombe prestavljene
112, 113, 114	117
119, 120, 121, 122	123–125
132	134

Poleg tega so nekatere opombe, ki se ponavljajo ali kažejo na gornje opombe, izpuščene (G 1758: 137–139).

³⁰ »Die Arth der übrigen Zahlen beyzulegen, ift diefe: man fetzet zu erft die einfache Zahl, nachdem eine auf den vergehenden Zehnern, mit entzwichen gefetzten Wörtlein inu: als zum Exempel, du verlangft folgende Zahl zu exprimiren auf Windifche Arth 45. fage alsdann pet, welches der nach dem 4. nachgefetzte fünffer 5. ift, oder die glatte einfache Zahl, fetze alsdenn inu, nach den 4., welcher dahier der viertziger ift, und fage: fhiridefet, fo haft du die vollftändige Zahl beyfammen, und außgefprochen: pet inu fhiridefet, fünff und viertzig, was nemblichen die zwey Ziffern andeuten.«

³¹ »Was ein Nomen Ordinale, eine in Ordnung abgetheilte, oder Ordnungs-Zahl feye, wird dir ohne das schon bewuft feyn, Anjetzto mercke nur die Arth, wie diefe Nomina Ordinalia declinirt werden.«

Večinoma izpuščena mesta niso vplivala na sporočilnost slovnice, saj je šlo za krajšanja nebitvenih mest (npr. več primerov se skrajša v enega,³² izpuščajo se usmerjevalna³³ in povzemalna³⁴ mesta, izpušča se razlaga, ki se ponovi kje drugje³⁵ v slovnici), nekaj izpuščenih mest pa si zasluži nekoliko natančnejšo omembo.³⁶

4.2.1 Večkrat so izpuščena mesta, ki bi bila lahko težje razumljiva že samemu prirejevalcu G 1758. Tu lahko omenimo razlago distribucije končnic *-u* in *-e* pri pridevnikih srednjega spola (HG 1715: 11; G 1758: 18),³⁷ kategorijo *receptacula rerum* (posode in zbirališča; HG 1715: 54; G 1758: 66),³⁸ dve mesti, kjer je Hipolit naredil napako, zaradi česar sta nerazumljivi oz. težje razumljivi (1. HG 1715: 66; G 1758: 77; 2. HG 1715: 72; G 1758: 84),³⁹ ter del razlage zvez *en is (mej) nafshih* ter *en is (mej) vafshih* (lat. *nostras, vestras*), ki je izpuščen v takem obsegu (HG 1715: 86–87; G 1758: 97–99), da lahko brez dvoma rečemo, da razlage v celoti prirejevalec G 1758 ni dobro razumel.

Poleg tega je okrajšal povsem razumljivo, a nekoliko bolj zapleteno razlago o sestavinah izloženskega glagola *neprepovedujem* (HG 1715: 89; G 1758: 101).⁴⁰

³² Najopaznejša je npr. združitev *e* in *ex* pri predlogih (HG 1715: 173; G 1758: 190).

³³ Npr. »kakor bodo jasneje pokazale spodnje paradigme« [»prout inferius subjecta paradigmata clarius monfrabunt«] (HG 1715: 12; G 1758: 18), uvodno naštevanje kategorij (HG 1715: 11; G 1758: 17; HG 1715: 162; G 1758: 176), kazalke na oddaljena mesta (»Hic, tj. ta: kazalni zaimek, njegovo sklanjatev smo opisali zgoraj pri členu v poglavju o imenu« [»Hic, id est, Ta: Pronomen demonfrativum, declinatio ejus supra in nomine in articulo, praescripta est«], HG 1715: 70; G 1758: 82) ipd.

³⁴ Npr. povzetek na koncu 8. razdelka v poglavju o imenu (HG 1715: 50; G 1758: 61).

³⁵ Npr. opombe o tvorbi preteklika in prihodnjika (HG 1715: 93; G 1758: 105), ki so razvidne tudi iz paradigem glagola.

³⁶ Gl. tudi zgornje opozorilo na črtanje opombe o logistični delitvi števil na enice in desetice (HG 1715: 55; G 1758: 67).

³⁷ »Na *-u* [se končuje] večina, na *-e* pa navadno samo tisti, ki se v moškem spolu končujejo na *-zh* ali imajo čisto [?] *purus*« končnico.« – »In, V. quidem plurima, at in, E. plerumque ea, quorum Mafculina in Zh, definunt, vel quae puram habent terminationem ut, ardezh /.../«

³⁸ »Posode in zbirališča, npr. calamarium, pernik, Federrohr itd.« – »Receptacula rerum, ut: calamarium, pernik, Federrohr, etc.«

³⁹ 1. »In hac re variant Dialectici [namesto: dialecti] /.../« – »Tu se razlikujejo dialektiki [namesto: narečja] /.../«; 2. »Iz *on* imamo izpeljanko svojilnega pomena *njegov*, *a*, *u*, ki pa –ker se je ne da izraziti v latinščini – zavaja zaradi podobnosti z besedo *njega*, ki je v roditelniku, tako da se misli, da je oblika *njegoviga* isto, vendar ni, saj gre za roditelnik od izpeljanke *njego* [pravilno: *njegov*].« – »Ab, ON, Derivatium, poffellivae fignificationis est, njegov, a, u, quod quia latine reddi non poteft, decipit fimilitudo vocis, njega, genitivi cafus, ut njegoviga, idem esse putetur, cum tamen, fit gentivus (sic!) a njego (sic!), derivativae speciei.« [Hipolitove napake so podčrtane.]

⁴⁰ Izpustil je naslednji del Hipolitove razlage: »kar [= beseda *prepovedujem*] je tudi sestavljeno iz *pre-* ('pred') in *povedujem*, kar je pogostnostnik glagola *povejm* ('povem'); od tod torej *prepovedujem*, kar pomeni 'pogosto ter spet in spet povem'« – »quod etiam compositum est, ex, pre, quod est, ante, et povedujem, quod est frequentativum a povejm, idest, indico, hinc prepovedujem quafi, frequenter et identidem dico«.

Obenem v tem odlomku namesto delitve glagolov na enostavne (*fekam*), zložene in izzloženske (*neprepovedujem*), uvede zgolj ločevanje enostavnih (*fekam*) in zloženih (*nafekam, neprepovedujem*) glagolov.

4.2.2 Izpuščeni sta tudi dve mesti (čeprav bi jih bilo lahko več), ki se nanašata na stanje v latinščini (1. HG 1715: 64; G 1758: 75; 2. HG 1715: 120–121; G 1758: 134),⁴¹ ter po ena omemba slovenščine in nemščine (HG 1715: 96, 169; G 1758: 111, 185).⁴² Enako je izpuščena navedba Donata kot vira za poglavje o zaimku (HG 1715: 67; G 1758: 79).

4.2.3 Posebej lahko omenimo še naslednja izpuščena mesta:

- Izpuščene so nekatere naslonske oblike osebnih zaimkov (*me, te, se*; HG 1715: 67–68; G 1758: 79–80), medtem ko so nekatere druge ohranjene (npr. *ga, mu*; G 1758: 82).
- Izpuščeno je celo poglavje o deležnikih (HG 1715: 159). Namesto njega je dodano naslednje pojasnilo (G 1758: 173): »O deležnikih smo vse povedali že na začetku poglavja [= v razdelku o tvorbi glagolskih oblik ter pri posameznih glagolskih paradigmah], zato tega ni treba ponavljati.«⁴³
- Poglavje o medmetu je združeno s poglavjem o vezniku (HG 1715: 176; G 1758: 193), pri čemer so izpuščene nekatere kategorije veznika (*conditionales, ratiocinativae, ordinis, approbativae, complectivae*). Okrajšani sta razlagi kategorij *adversativae (widerftrebende)* in *causales (eine Urfach anzeigende)*. Medmeti so zaradi takšnega združevanja obravnavni kot vezniki, kar je tudi za tedanje čase velika napaka.

4.3 Nedoslednosti kot posledice prevajanja slovnice iz latinščine v nemščino
Bohorič in po njem Hipolit sta slovnico naslonila na latinski model, ki ga je G 1758 večinoma kar dobesedno prevajal v nemščino. Na mestih, kjer se latinščina uje ma z nemščino, se je taka metoda dela obnesla, kadar se nemščina ni ujemala z latinščino, pa je prišlo v tako prevedenem besedilu do neželenih nedoslednosti in nerazumljivosti. Tovrstne nedoslednosti so v okviru celotnega dela najbolj izrazite v knjigi (= poglavju) o skladnji (tam so namreč tudi največje razlike med lastnostmi latinskih in nemških primerov), vendar pa jih lahko opazimo tudi v knjigi (= poglavju) o etimologiji.

4.3.1 Daleč najbolj neustrezno je ravnanje pri poglavju o predlogih. Tam so izhodiščni predlogi navedeni v nemščini, sledijo jim možni prevodi v slovenščino,

⁴¹ 1. »Besede na -anus, npr. primanus« – »In ANUS, ut: Primanus«; 2. daljše pojasnilo glede izražanja slovenskih glagolov s *se* v primerjavi z latinščino (»Nihilominus /.../ ftudiofi hujus linguae«).

⁴² »/V/ slovenščini« – »in lingua Carniolana, feu Slavica«; »Nemci pravijo« – »Germani dicunt«.

⁴³ »Von Participiis ift alles anfänglich gemeldet worden, ift alfo nicht nöthig zu wiederhol len.«

razporeditev pa temelji na vezavi z latinskimi predlogi (ki jih v prevodu seveda ni!). Tako v uvodih v razdelke beremo naslednje (G 1758: 182): »Predlogi so razporejeni glede na latinsko slovnico; najprej bomo obravnavali tiste, ki se v latinščini vežejo s tožilnikom«,⁴⁴ nato (G 1758: 189): »O predlogih, ki se pri Latincih vežejo z ločilnikom«,⁴⁵ nato (G 1758: 190): »O predlogih, ki se pri Latincih glede na različničen pomen vežejo ali s tožilnikom ali z ločilnikom.«⁴⁶ Bralec mora tako slediti vrsti nemških predlogov z različnimi vezavami, ki so prevedeni s še več slovenskimi predlogi z različnimi vezavami.

4.3.2 Prevedenih je kar nekaj sklicevanj na stanje v latinščini, ki bralcu slovenske slovnice v nemščini ne povedo ničesar, če ne pozna zelo dobro izvirne slovnice, ampak ga lahko nasprotno zavajajo v povsem napačne sklepe. V poglavju o izimenskih samostalnikih (G 1758: 65) tako lahko preberemo, da se snov zaznamujoče besede, ki se v latinščini končujejo na *-eus*, v slovenščini tvorijo kot *shelesen*, latinske besede na *-atus* pa kot v slovenščini *is shelejfom obijt*. Latinskih primerov (*ferreus* in *ferratus*), ki bi stvar pojasnila ni, ker sta prevedena v nemščino: *eyfern, mit Eysfen beschlagen*.

4.3.3 Poglavlje o vrstah glagolov se pri Hipolitu (HG 1715: 90) nanaša (zgolj) na latinske glagole, zaradi česar v G 1758 (102–103) popolnoma izgubi pomen. Enako so brez pomena razdelki, kot so gerundij na *-do* (G 1758: 106–107), supin na *-tum* in gerundij na *-dum* (G 1758: 107) ter gerundij na *-di* (G 1758: 109), saj ne ustrezajo ne stanju v nemščini ne stanju v slovenščini, latinskega izhodišča pa ne navajajo. Da se je tega vsaj nekoliko zavedal tudi prirejevalec, kaže to, da je izpustil vmesni naslov *supina in TU* (HG 1715: 95; G 1758: 109). vendar pa je dejstvo, da svoji nalogi že tu ni bil kos.

4.3.4 Gledano v celoti lahko rečemo, da prevajalec svoji nalogi ni bil kos. Prevajal je namreč tudi tisto, česar ne bi bilo treba ali česar ne bi smel. Nekritično je prepisal in prevedel celó celo stran dolgo Hipolitovo napako – ponovitev dela paradigme zaimka *fvoj* (G 1758: [92–93]), kar kaže na zelo nekritičen odnos do besedila predloge.

5 Sklep

Analiza poglavja o *etimologiji* v treh obravnavanih slovnica nam je pokazala naslednje značilnosti. Hipolit je v svoji priredbi poglavja o etimologiji Bohoričeve slovnice (HG 1715) na več mestih dodajal besedilo, ki dodatno razlaga posamezno

⁴⁴ »Die Vorwörter werden nach Arth der Lateinern gefetzt, und wird erfens von jenen gehandelt, fo bey den Lateinern einen Accufativum regieren.«

⁴⁵ »Von denen Vorwörtern, fo bey den Lateinern einen Ablativum regieren.«

⁴⁶ »Von denen Vorwörtern, fo bey den Lateinern nach verfchiedener Bedeutung, bald einen Accufativum, bald einen Ablativum regieren.«

slovnčno problematiko, dopolnjeval je mesta, ki so pri Bohoriču po Hipolitovem mnenju manjkala, pri vsem tem pa je pozorno opazoval jezikovno gradivo. Še poseben poudarek si zasluži najdaljši Hipolitov dodatek – poglavje o nepravilnih glagolih (*de verbis anomalis*), ki je v celoti izvirno. Nekaj mest iz Bohoričeve slovnice je Hipolit tudi izpustil, nekaj jih je popravil ter tudi sam zagrešil nekaj napak. Za nadaljnjo obdelavo so še posebej zanimive izpisane spremembe slovenskih primerov, ki kažejo tudi na nekatere jezikovne posebnosti. Poglavlje o tvorjenih lastnih imenih pa je zanimivo tako zaradi imenoslovnega gradiva kakor tudi zaradi sprememb v vseh treh slovnica, ki kažejo na upoštevanje lastnih imen, značilnih za okolje, v katerem je posamezna slovnica nastajala.

Rokopisna slovnica iz leta 1755 nam prinaša močno skrajšan prepis Hipolitovega besedila iz leta 1715, vendar je to krajšanje narejeno tako, da ne vpliva na sporočilnost slovnice v celoti.

Nemški prevod Hipolitove slovnice, ki so ga leta 1758 oskrbeli jezuiti v Celovcu (najverjetneje dva avtorja), nam kaže nekoliko neenotno podobo. Po eni strani želi ta slovnica snov čimbolj približati povprečnemu bralcu, kar želi dosežati z nemškimi prevodi latinskih slovnčnih izrazov, s šolskimi razlagami posameznih slovnčnih pojmov ter z novo razporeditvijo znotraj posameznih poglavij (števniki, opombe pri glagolih). Hipolitovi predlogi na nekaj mestih tudi doda besedilo in ga na nekaterih mestih okrajša. Po drugi strani pa kvaliteto tega poglavja niža dejstvo, da je na precej mestih Hipolitovo latinsko besedilo povsem nekritično prevedeno v nemščino, kar botruje mnogim nedoslednostim. Teh je v poglavju o etimologiji sicer manj kot v poglavju o skladnji.

Kljub vsemu na lahko sklenemo, da gre pri vseh treh obravnavanih slovnica za besedila, ki so pomembna tako z vidika ohranjanja norme slovenskih protestantskih piscev, kakor jo je kodificiral Adam Bohorič, kot tudi z vidika razvoja slovenskega jezikoslovja v prvi in v začetku druge polovice 18. stoletja.

Viri in literatura

- Ahačič 2007 = Kozma Ahačič, *Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenkem: protestantizem*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2007.
- Ahačič 2009 = Kozma Ahačič, *Skladnja v treh predelavah Bohoričeve slovnice (1715, 1755, 1758)*, *Jezik in slovstvo* 54 (2009), št. 2, 51–80.
- Ahačič 2009a = Kozma Ahačič, *Obravnava pravopisa v treh predelavah Bohoričeve slovnice (1715, 1755, 1758)*, *Slavistična revija* 57 (2009), št. 3, 399–413.
- Alvarus 1596 = Emmanuel Alvarus, *De Institutione Grammatica Libri Tres, Integri, vt ab auctore sunt editi, nunc emendatius excufi*, Coloniae Agrippinae: In Officina Birckmannica, sumptibus Arnoldi Mylij, 1596.
- Alvarus 1694 = Emmanuel Alvarus, *Emmanuelis Alvari e Societate Jesu De institutione grammatica libri III. quorum secundus nuper est ad veterem fere grammaticorum rationem revocatus*, [Ljubljana:] typis Thaddaei Mayr, impensis Adami Scube, 1694.
- BH 1584 = Adam Bohorič, *Arcticae horulae succifivae*, Wittenberg, 1584.

- G 1755 = anonimno, *Grammatica Latino-Germanico-Slavonica*, b. kr. (rokopis, BSB cod. Slav. 8; kopija v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, inv. št. 6/2007).
- G 1758 = anonimno, *Grammatica oder Windisches Sprach-Buch*, [Celovec:] Kleinmayr, 1758.
- Hahn 1971 = Josef Hahn, Zu Cod. Slav. 8 der Bayerischen Staatsbibliothek, v: Branko Berčič (ur.), *Adam Bohorič: Arcticae horulae: Die erste Grammatik der slowenischen Sprache*, München: Rudolf Trofenik, 1971, 140–143.
- HG 1715 = Hipolit Novomeški, *Grammatica Latino-Germanico-Slavonica*, [Ljubljana:] J. G. Mayr, 1715.
- Orožen 2003 [1970/71] = Martina Orožen, Začetki slovenske jezikoslovne misli, v: Martina Orožen, *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*, Maribor: Slavistično društvo, 2003 (Zora 26), 382–390.
- Slodnjak 1971 = Anton Slodnjak, Die Wirkung der Arcticae horulae von Adam Bohorič auf das Schrifttum in den slowenischen Ländern von 1584 bis 1809, v: Branko Berčič (ur.), *Adam Bohorič: Arcticae horulae: Die erste Grammatik der slowenischen Sprache*, München: Rudolf Trofenik, 1971, 122–134.
- Toporišič 1984 = Jože Toporišič, Prva slovenska skladnja, *Slavistična revija* 32 (1984), št. 3, 159–181.
- Toporišič 1987 = Jože Toporišič (ur., prev.), *Adam Bohorizh: Arcticae horulae succisivae – Zimske urice proste*, Maribor: Založba Obzorja, 1987.
- Toporišič 1989 = Jože Toporišič, Bohoričica 17. in prve polovice 18. stoletja, v: *Obdobje baroka v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi*, Ljubljana: Filozofska fakulteta (Obdobja 9), 233–252.
- Toporišič 2003 [1988] = Jože Toporišič, Oblikoslovje v celovski slovnici ali Slovenji jezikovni knjigi, v: Jože Toporišič, *Oblikoslovne razprave*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 331–334.

The Section on “Etymology” (Inflectional and Derivational Morphology) in Three Slovenian Grammars (1715, 1755, 1758)

Summary

This article presents the section on “etymology” (*De etymologia*) – that is, inflectional and derivational morphology – in three Slovenian grammars from 1715, 1755, and 1758. First is the adaptation of Adam Bohorič’s grammar by Hippolytus Rudolphowertensis from 1715 (*Grammatica Latino-Germanico-Slavonica* [Latin-German-Slavic Grammar]): this relies directly on Bohorič’s grammar, includes a number of additions, and many parts are omitted with new users of the grammar in mind. Next is the manuscript grammar from 1755 (*Grammatica Latino-Germanico-Slavonica*), which is a greatly abridged copy of Hippolytus’ grammar and is also produced in a rather elevated style. Finally, there is the Klagenfurt grammar of 1758 (*Grammatica oder Windisches Sprach-Buch* [Grammar, or a Slovenian Language

Book]), which in places includes rather uncritical German translations of Hippolytus' reworking.

In his reworking of 1715, Hippolytus rearranged Bohorič's grammar following the principle of numbered sections, and he added German translations to the Latin and Slovenian examples. In several places in the section on "etymology" Hippolytus added text that additionally explains individual grammatical issues, supplemented places that he felt were deficient in Bohorič's text, and in all of this carefully observed the linguistic material. Of special note is Hippolytus' longest addition: that on irregular verbs (*de verbis anomalis*), which is completely original. Hippolytus also omitted some places in Bohorič's grammar, corrected some, and made some errors of his own. The copied-out changes to the Slovenian examples, which indicate certain special linguistic features, are especially interesting for further analysis. The section on derived proper nouns is interesting because of both the onomastic material as well as the changes in all three grammars, which show that the proper names used were characteristic of the environment in which the individual grammars were created.

The manuscript grammar from 1755 is a greatly abridged copy of Hippolytus' text from 1715, although this shortening was done such that it did not affect the overall message of the grammar.

The German translation of Hippolytus' grammar, which was created in 1758 by Jesuits in Klagenfurt (probably by two authors) has a somewhat irregular aspect. On the one hand, this grammar seeks to make its subject matter as accessible as possible to the average reader, which it tries to achieve through German translations of the Latin grammatical expressions, with educational explanations of individual grammatical concepts, and with a new arrangement within individual sections (featuring numbers and notes by the verbs). Text is also added to Hippolytus' original in some places, and in some places it is shortened. On the other hand, the quality of this section is impaired by the fact that in quite a few places Hippolytus' Latin text is translated completely uncritically into German, giving rise to many inconsistencies. There are fewer of these in the section on "etymology" than in the section on syntax.

Nonetheless, all three grammars examined involve texts that are important not only from the perspective of preserving the norm of the Slovenian Protestant writers as codified by Adam Bohorič, but also with regard to the development of Slovenian linguistics in the first half and beginning of the second half of the eighteenth century.